PAHAR DE VIAȚĂ, PAHAR DE MOARTE

SILVIA CIUBOTARU

În vechile colinde românești întâlnim motivul *paharului de aur* sau al *paharului minunat,* pe care sunt zugrăvite astrele cerești: „Și-n gura paharului/ Scrisă-i luna și lumina/ Și soarele cu căldura"[1] sau florile reprezentative pentru rodnicia terestră și pentru elevația spirituală: floarea vinului, floarea grâului și cea a mirelui. Valoarea acestui obiect este ritualică, inestimabilă deci, deoarece gospodarul nu vrea să-l dăruiască divinităților care i-l cer, nici să-l schimbe cu alt pahar și nici să-l vândă. Paharul este păstrat în sipetul casei și scos numai la zile mari, la Crăciun, Bobotează, Paști sau la nunți și botezuri: „Că și eu l-am căpătat,/ Nașul când m-a botezat,/ Singur el că mi l-a dat,/ Pe când pruncii oi boteza,/ Pe când îi voi cununa,/ Oaspeții de a-i minuna/ Și din el vin a gusta"[2].

Obiceiul este balcanic: îl găsim atestat, de exemplu, în colindele bulgărești, unde gospodarul primește „Trei pocale aurite:/ Cu primul să cununi,/ Cu al doilea să botezi,/ Cu al treilea [...] să bei/ Cu falnicii colindători..."[3]. La slavii răsăriteni motivul paharului minunat este introdus în colindele de fată mare. Din flori de aur sau din pana unei păsări măiestre ori din roua de aur de pe frunzele copacilor, faurul, la rugămintea fecioarei, lucrează o cupă fără seamăn de frumoasă. În variantele poloneze ale acestui tip de colind apare transfigurarea euharistică a motivului, paharul cu sângele lui Hristos fiind adus Maicii Domnului în biserică[4].

Pe planul concret al faptelor etnografice se păstrează atestări ale existenței *paharului de zile mari* până în pragul acestui secol. În casele țărănești, mai cu seamă în cele mai înstărite, se afla un pahar meșteșugit lucrat, anume pentru evenimente excepționale, și care nu se înstrăina decât după moartea stăpânului acestuia. Nu vom insista asupra detaliilor legate de descrierea paharului și nici asupra modalităților specifice de utilizare a lui – atât de bine prezentate în răspunsurile la chestionarele Densușianu, ca și în unele studii de referință[5] –, ci

---

[1] Tudor Pamfile, *Crăciunul. Studiu etnografic*, București, Socec – Sfetea, 1914, p. 54.

[2] At. Marian-Marienescu, *Colinde culese și corectate de ...*, București, Imprimeria Națională, 1861, p. 71.

[3] Apud Petru Caraman, *Colindatul la români, slavi și alte popoare. Studiu de folclor comparat.* Ediție îngrijită de Silvia Ciubotaru, prefață de Ovidiu Bîrlea, București, Ed. Minerva, 1983, p. 65.

[4] *Idem*, p. 179.

[5] Vezi Petru Caraman, *op. cit.*, și Dumitru Pop, *Motivul „Paharul de aur" în folclorul românesc*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai", seria Philologia, fasc. 2, Cluj, 1970, p. 19–29.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)

vom trece la episodul cutumiar cel mai bine conservat astăzi (în legătură cu paharul minunat), la secvența nupțială a *paharelor dulci*.

În formele tradiționale ale nunții moldovenești, acest moment este pregătit printr-un întreg ritual. Vornicul pune pe o „tablă" două pahare cu vin și două „jemne" de grâu curat, acoperite cu o năframă înflorată, și începe închinăciunea. Se face mai întâi că gustă vinul, să vadă dacă nu este otrăvit, pentru că „Decât a muri o lume și un sat/ Mai bine un blestemat"[6], apoi elogiază frumusețea paharelor: „... cu aur aurite/ Cu argint spoite/ Cu vinișor umpluți"[7] ori „... păhărele cu floricele/ Ca două păsărele"[8]; „... cu floră bătute/ Ca să-l beu cu neamuri multi"[9]; „Cu miere mieruite/ Cu zahăr îndulcite"[10]; comparate cu „... două butoiașe de vin cu cercurile de măslin"[11].

Mirii luau paharele, sorbeau puțin din ele și apoi le dădeau din mână în mână la cât mai mulți nuntași, care gustau din ele. Cu timpul, slăbind până la completa dispariție cunoașterea motivației rituale a gestului, paharele dulci s-au multiplicat, oferindu-se fiecărui nuntaș în parte un alt pahar.

Cum se întâmplă de cele mai multe ori în cazul unor practici folclorice desacralizate, textul conservă forma inițială a obiceiului, sugerând aspecte pe care le-am deduce altfel cu mult mai greu.

Reconstituind datele ritualului, în măsura în care este posibil, observăm că un *anumit* pahar era băut într-un *anumit* moment, bine stabilit, al nunții, numai de către tinerii miri, care consfințeau astfel o *alianță*[12], asemenea unei frății de sânge. Simbolurile cosmogonice încrustate pe pereții vasului de argint (auriți, mai rar din alt metal sau din os[13]) reprezintă însemnele neamului în care era primită mireasa.

Vinul din acest pahar nu era o licoare obișnuită, ci semnifica apa vie ce udă rădăcinile pomului vieții, simbolizat, în cadrul nunților noastre, de *măr* sau de *brad* și de ipostazele lor stilimorfe: steagul mirelui, pomul de nuntă, toiagul miresei, bastoanele vornicelor, ramurile cu care se ridică hobotul etc.

În cazul altor comunități, mai conservatoare, cum ar fi, de exemplu, cea indiană, ritualul își dezvăluie mai ușor rădăcinile. Cuplul tinerilor căsătoriți, care se reîntoarce la timpurile originare, îmbrățișează o replică a arborelui vieții. Așa cum indica Schärer, căsătoria este „reiterarea cosmogoniei și repetarea nașterii primului cuplu din Arborele Vieții"[14].

---

[6] *Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei* (AFMB), satul Conceşti, Județul Botoșani.
[7] AFMB, Târpești-Petricani, jud. Neamț.
[8] AFMB, Sulița, jud. Botoșani.
[9] AFMB, Păltiniș, jud. Botoșani.
[10] AFMB, Hlăpești, com. Dragomirești, jud. Neamț.
[11] AFMB, Toporăști, com. Pungești, jud. Vaslui.
[12] A bea din același pahar cu cineva are înțelesul de a fi prieten intim cu persoana respectivă. Printre tipurile de *înfrățire rituală* se înscrie băutul din același vas al vinului roșu, ca substitut al amestecului de sânge. Vezi Petru Caraman, *Înfrățirea rituală la popoarele sud-estului european și originea ei traco-iliră*, în vol. *Studii de folclor*, III, ediție îngrijită de Iordan Datcu și Viorica Săvulescu, prefață de Iordan Datcu, București, Ed. Minerva, 1995, p. 227.
[13] Probabil că forma arhaică o reprezenta cornul animalier prelucrat în diverse moduri. La gruzini se păstrează și azi astfel de vase, ferecate în argint.
[14] Apud Mircea Eliade, *La nostalgie des origines*, Paris, Gallimard, 1971, p. 162.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)

Forma paharului redă un contur floral; este o cupă (lat. *cuppa* = „vas vinarium"; alb. *Kupë* = „vas de băut"), un pocal sau un cantharos de tipul celor conservate de ornamentica țesăturilor noastre populare. Cantharosul cu vița de vie, vrej de acant sau iederă reprezintă o variantă *romană*, provincială, a străvechiului motiv al vasului cu apa vieții[15].

Paharul se descânta mai întâi prin vorbe de bun augur și se sufla la suprafața lichidului ca să dispară „lucrul rău". Când cineva închina un pahar era obligat, altădată, de obiceiul bătrânesc, să guste el mai întâi din acel pahar.

Gestul de a sufla deasupra paharului se mai păstrează și astăzi în mediile rurale, iar acela al gustării din pahar înainte de a-l oferi cuiva era încă destul de răspândit în primele decenii ale secolului nostru. Mihail Sadoveanu îl semnalează în Verșeni – satul mamei sale – și la locuitorii de pe valea Șomuzului[16].

Buzele recipientului se ungeau inițial cu miere, mai apoi se zăhăruiau, pentru a ura tinerilor însurăței, în acest mod, viață bună și îndestulată. Practica o amintește pe cea folosită de medicii autohtoni în evul mediu. Nu întâmplător, la 1710, Ioan din Vaslui, în *Predoslovia* psaltirii sale, o da drept pildă pentru deprinderea cu blândețe a învățăturii: „Cum fac și vracii cei știutori, când dau bolnavului erbi amară să bè, ei ungu pre denafară usnele păharului cu dulceață, ca să nu urască folosul leacului"[17].

Urărilor de bine adresate în special mirilor, li se adaugă cele rostite pentru întreaga nuntă și pentru întregul sat: „Iarăși zic amin/ Acest pahar cu vin/ Să-l închin/ La pădurea cu teii/ Să se însoare toți holteii[...]/ Am să-l închin/La munții cu pietrele/ Să se mărite toate fetele..."[18].

Alianța nupțială a *paharelor dulci* nu reprezintă decât un aspect al simbolisticii foarte bogate a paharului, cupei, pocalului sau cantharosului. În mentalitatea primitivă, în care a trăi înseamnă un act religios, fiecare gest căpăta o valoare sacramentală, a bea o cupă cu vin constituia un fel de act de inițiere. Este destul să amintim de rostul acestui act în contextul cultului dionisiac și al misterelor din Eleusis. Există teorii (precum cea a lui Jessie L. Weston) care susțin că legenda celtică a Graalului conservă urmele unui străvechi ritual de inițiere[19].

Încă la antici, paharul cu vin semnifica sângele unei ființe, deci viața. Tulburătoarea legătură între ciclul vital și paharul de sânge o regăsim în basmele românești. Astfel, în povestea *Busuioc cel Frumos*, culeasă de Arsenie[20], când

---

[15] Formă care se găsește pe o serie de stele funerare de tip dunărean din Dobrogea, pe friza inferioară a monumentului de la Adamclisi. Vezi Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, E.Ș.E., 1980, p. 77–78.

[16] Obiceiul era respectat și în micile târguri moldovenești.

[17] Moses Gaster, *Chrestomație română*, I, București, Socec, 1891, p. 363.

[18] AFMB, Buhalnița, com. Ceplenița, jud. Iași.

[19] Jessie L. Weston, *From Ritual to Romance*, Cambridge, 1920. Vezi și Jean Marx, *La légende arthurienne et le Graal*, Paris, 1952.

[20] T. M. Arsenie, *Noua colecțiune de basme sau istorii populare culese și prelucrate*. Partea I, București, 1872, p. 52.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)

voinicul porneşte la drum lasă tatălui său „un semn de peire: când se va umplea paharul de sânge şi va cădea jos...". Peste un timp, când bătrânul văzu paharul plin cu sânge, se duse în căutarea lui Busuioc şi, aflându-l, îl învie cu un fir de iarbă.

Evident, această imagine a paharului miraculos s-a cristalizat în timp, pornind de la libaţiunile făcute în cinstea zeilor, de la cupele de sacrificiu, de la numeroasele ceremonii care aveau în centru acest obiect ritual. Herodot aminteşte de ciudatul ansamblu de practici îndeplinite de Xerxes înainte de a porni într-o expediţie războinică. La răsăritul soarelui, pe un pod acoperit cu ramuri de mirt şi tămâiat, el turna dintr-un pahar de aur vin în mare şi „să ruga soarelui şi apoi arunca paharul în mare"[21].

Primirea unui anumit pahar putea însemna dobândirea unui rang înalt. Astfel, tot în *Istoriile* lui Herodot se pomeneşte de o anumită profeţie, potrivit căreia acela care îşi va turna băutura în pahar de aramă, în biserica lui Ifest, va fi împăratul întregului Egipt. Evenimentul are loc în momentul în care, venind în acea biserică doisprezece împăraţi, arhiereul aduce, din greşeală, numai unsprezece pahare de aur. Atunci cel uitat, Psamitihos, îşi foloseşte coiful de aramă în loc de pahar, îndeplinindu-se astfel profeţia[22].

Paharul reprezenta destinul uman, fie în ipostază pozitivă, fie negativă, pe întreaga durată a vieţii sau în momentele ei principale: la naştere, nuntă sau trecere în nefiinţă. Semantica aceasta a cupei cu vin s-a conturat din cele mai vechi timpuri. În *Evanghelia după Matei* este folosită atunci când Iisus, aflându-se pe Muntele Măslinilor, rosteşte cuvintele: „Părinte, dacă vrei, înlătură această cupă de la mine!"[23]. Aici cupa este soarta cea rea pe care trebuie s-o accepte sau, cum spune atât de măiestrit Coresi: „Paharul amu iaste moartea ce pre ea ca un somn o trecu Hristos"[24]. Cu acelaşi înţeles este folosit simbolul în *Evanghelia după Ioan*. Când este arestat Mântuitorul, Petru încearcă să-l apere, dar acesta îl opreşte, spunându-i: „Pune-ţi sabia în teacă. Să nu beau oare *cupa* ce mi-a dat-o Tatăl?"[25]. Astfel Hristos îşi asumă în întregime condiţia tragică a muritorilor, justificând pe deplin exclamaţia „Ecce Homo!".

Concepţia creştină despre paharul morţii a întărit străvechile credinţe populare legate de momentul săvârşirii din viaţă.

Una dintre secvenţele de largă circulaţie din cântecele de priveghi, pe care o întâlnim şi în unele variante de bocet, este cea a ispitirii defunctului de către moarte cu un pahar de băutură: „Aseară o săptămână/ Umbla moartea prin grădină/ C-un pahar de vin în mână/ Şi n-avea cui să-l închine"[26]. Dacă în acest fragment funerar

[21] Herodot, *Istorii*, Bucureşti, Ed. Minerva, 1984, p. 353.

[22] *Ibidem*, p. 128–129.

[23] *Noul Testament*, Paris, Édition du dialogue, 1975, p. 322.

[24] Coresi, *Cartea ce se cheamă evanghelie cu învăţătură de în tuspatru evangheliştii aleasă şi de în multe dumnezeieşti scripturi*, Braşov, 1581; ediţie îngrijită de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, Bucureşti, Socec, 1914.

[25] *Noul Testament*, p. 381.

[26] AFMB, Preuteşti, jud. Suceava.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)

victima este aleasă la întâmplare, alteori bolnava apare de la început în compania morții: „Mergea moartea prin grădină/ C-un buchet de flori în mână,/ C-un pahar de băutură/ Și cu (cutare) de mână;/ Cu florile-o amăgea,/ Din pahar îi da să bea:/ –Ia (cutare) și bea/ Și durere nu-i mai avea"[27]. Există și o a treia categorie de texte, în care însuși muribundul solicită paharul fatal: „–Ci ai, moarte, în pahar?/ –Vinișor de șapte ani!/ –Dă-ni și nie ca să-l gust!"[28].

Consimțind să guste din băutura pe care i-o oferă moartea, bolnavul nu mai are de ales altă cale; el trebuie s-o însoțească în lumea cea neagră. A bea sau a mânca din alimentele acelui tărâm al umbrelor echivalează, în mentalitatea arhaică, cu consimțirea de a fi primit pe cealaltă lume, fără putința de a te mai întoarce.

Credința este prezentă pe cele mai îndepărtate meridiane terestre. De exemplu, maorii sunt convinși că acel care a trecut râul dintre cele două țărmuri, dintre ținutul viilor și cel al morților, mai poate reveni, dar „cine a gustat din hrana spiritelor, acela nu se va întoarce niciodată"[29].

La fel credeau și vechii greci. Persephone nu mai poate pleca din momentul în care a mușcat din rodia oferită de zeul infernului.

Aceeași convingere poate fi urmărită și în numeroase basme românești. Pentru a putea reveni acasă, eroii iau cu ei o azimă frământată cu lapte de mamă și cu cenușă din vatră. Cât timp ei se află în țara zmeilor, nu se hrănesc decât cu bucate aduse cu ei în traistă.

Ca și divinitatea greacă a grâului tânăr (Persephone), zeița japoneză Izanami, după ce moare, devine „stăpâna unică a lumii funerare subpământene, de unde nu mai vrea și nu mai poate să se întoarcă la suprafață, la lumină, deoarece ea apucase să mănânce din hrana tărâmului infernal și prin aceasta s-a adaptat altui mod de existență cosmică, incompatibil cu cel anterior"[30].

Printre credințele adânc înrădăcinate în mentalitatea rurală românească se numără și aceea potrivit căreia sfârșitul firului vieții s-ar datora paharului întins de Moarte sau de Arhanghelul Mihail (personaj complex – mesager ce însoțește sufletele pe cealaltă lume –, identificându-se adesea cu moartea). În basmul *Aleodor împărat* din colecția Ispirescu, bătrânul tată al eroului principal primește paharul morții în clipa din urmă: „Acestea zicând, cască gura de *trei ori* și-și dete sufletul!"[31]. Informațiile culese pe teren în ultimele decenii ne indică, fără echivoc, aceeași comportare, în momentul final, a călătorului spre tărâmul umbrelor: „Ti uiț la el cî trebui sî-nghiți di *trii ori*... Altu sî oțărăști cî înghiti: îi amar paharul!"[32]. Secvența este prezentă întocmai și în cântecele de priveghi: „Din pahar cân'o gustat/ Di trii ori o sughițat/ Și pi loc o răpusat!"[33].

---

[27] AFMB, Focuri, jud. Suceava.
[28] AFMB, Dolheștii Mici, jud. Suceava.
[29] Peter H. Buck, *Vikingii de la soare răsare*, București, Ed. Științifică, 1969, p. 249.
[30] Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, București, Ed. Albatros, 1983, p. 319–320.
[31] Petre Ispirescu, *Prâslea cel voinic și merele de aur*, București, Ed. Minerva, 1975, p. 42.
[32] AFMB, Sadova, jud. Suceava.
[33] AFMB, Dolheștii Mici, jud. Suceava. Pentru mai multe detalii vezi și Ion H. Ciubotaru, *Folclorul obiceiurilor familiale din Moldova (Marea trecere)*, Iași, „Caietele Arhivei de Folclor", VII, 1986.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)

Paharul *dulce* al nunții și cel *amar* al morții sunt strâns legate de paharul-simbol al destinului uman. În limbajul cronicarilor revine, ca un laitmotiv, tema *paharul sorții*: vorbind despre cumpenele grele ce aveau să se abată asupra Țării Moldovei, la sfârșitul domniei lui Vasile Lupu, Miron Costin afirma în *Letopisețul* său: „Iară di pe acele vremi să cunoaște *păharul lui Dumnezău* aproape de schimbare și curundu spre alte cumplite vremi"[34].

Scrierile noastre vechi atestă o infinitate de nuanțe ale acestui motiv. În *Psaltirea Hurmuzachi* îl găsim integrat într-un blestem: „Foc și piatră puginoasă, duh de vihor partea păhărelor loru"[35].

Dosoftei folosește foarte des motivul paharului destinului în *Psaltirea în versuri*. Viața omenească se află în mâna Domnului, care oferă fiecăruia cupa cuvenită: „Le-a trimite lațuri, *păhar de pierzare*"[36]. „Domnul m-este ocină direaptă/ Ș-a *paharului mieu* ce m-așteaptă"[37]; „... mă vor unge [...]/ Din *svântul tău pahar* ce mă-mbată/ Cu mila ta, Doamne, cea-ndurată"[38].

Vasul, recipientul conținând licoarea miraculoasă a vieții, a avut nu numai înțeles de destin omenesc, ci s-a identificat în mentalitatea populară cu ființa umană însăși. Olarii de la noi, fără a cunoaște sublimele metafore vehiculate în poezia persană, au considerat întotdeauna că vasul – ulcior sau cană – este ca un om cu buze, mijloc, trup, gât, brațe etc.

Italienii comparau o persoană cu alese însușiri fizice, intelectuale și morale cu cupa de aur: „Egli è una coppa d'oro"[39]. O veste care trece de la unul de altul, din gură în gură, este prezentată de Dante, în *Purgatoriul*, ca un sistem de vase comunicante: „Ben andava il valor di *vaso* in *vaso*"[40].

În *Cronica* lui Mihail Moxa întâlnim expresia *păharul cumplit de moarte*[41], ce-și are sorgintea în amplul complex de credințe și superstiții populare, cristalizat în proverbul „Așa i-a fost *paharul morții*".

Mai târziu, întâlnim în versurile lui Grigore Alexandrescu expresia *amar pahar*, iar Mihai Eminescu amintește despre *paharul mizeriei*.

Sensurile derivate ale motivului paharului sorții sunt uneori surprinzătoare, cum ar fi cazul sintagmei „pahare de bătăi multe", utilizată de Milescu Spătarul în traducerea *Istoriilor* lui Herodot („băusă de la laconi pahară de bătăi multe"[42]).

---

[34] *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron Vodă încoace*, în vol. *Opere*, București, ESPLA, 1958, p. 120.

[35] Apud Giorge Pascu, *Istoria literaturii și limbii române din secolul al XVI-lea*, București, C.R., 1921, p. 65.

[36] În vol. *Opere*, I, *Versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu, introducerea de Al. Andriescu, București, Ed. Minerva, 1978, p. 29.

[37] *Ibidem*, p. 35.

[38] *Ibidem*, p. 53.

[39] G.F. Barberi, Nicolao Basta, A. Cerati, *Gran Dizionario italiano-francese*, tomo secondo, Paris, Garnier Frères, 1854, p. 315.

[40] *Ibidem*, p. 1275.

[41] Mihail Moxa, *Cronica lui ...*, în B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, I, București, Tip. Academiei, 1878, p. 337–443.

[42] Herodot, *op. cit.*, p. 446.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)

Am amintit de valoarea de legământ a paharelor dulci de la nuntă. În *Noul Testament* întâlnim, de asemenea, sensul de alianță ritualică a vasului cu vin. În timpul cinei de taină, Hristos spune: „Această cupă este legământul cel nou prin sângele meu, vărsat pentru voi”[43], instituind în acest mod legătura dintre creștini sau, cum scrie Văcărescu, „tractatul cu sânge din sfântul potir”[44]. Din cupa cinei de taină se va perpetua vasul euharistic în care preotul sfințește cuminecătura în timpul liturghiei.

Alianța creștină, ca și cea laică, pe care o implică paharul cu vin, justifică ritualul complicat, respectat cu sfințenie, al închinării cupelor la curțile domnești ale Moldovei și Munteniei. Vechimea datinii este intuită de Miron Costin, care o folosește în argumentele sale „pro latinitate”. Astfel, el afirmă, în *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, că „închinăciunea” paharelor la mari ospețe o moștenim de la romani: „că scrie Dion, vestitul historicul [...], cum vechi obiceiu au fostu ca nărodul giurând pre piedzii cei buni sau nărocirea împăratului, să be la ospețe pentru sănătatea lui”[45].

Ritualul uimește pe unii călători străini, martori ai acelor vremi, printre care Paul de Alep. În Țara Românească, la curtea lui Matei Basarab, el observa obiceiul de la marile sărbători, când se închinau trei cupe în cinstea sărbătorii, trei cupe în cinstea patriarhului și trei cupe în cinstea domnitorului. „Nimeni nu putea refuza să bea, căci datina cerea ca oricine stă cu el la masă să bea în felul acesta”[46]. În timpul praznicelor fiecare sărac primea trei pahare cu vin și trei jimble.

Un întreg personal deservea acest ritual, începând cu vel-paharnicul sau paharnicul mare, care îl servea pe domn la ospețe, gustând băutura înaintea acestuia, pentru a se convinge că nu este otrăvită; urma paharnicul al doilea, al treilea, până la cel mai mărunt cupar sau păhărnicel. Dregătoria de paharnic era la mare cinste, fiind acordată doar marilor boieri. De multe ori ea se transmitea din tată în fiu. Astfel, Ruseteștii din Moldova purtau toți supranumele de Cupariul, iar în Muntenia Văcărești aveau rangul de paharnic.

Dimitrie Cantemir analizează minuțios îndeplinirea ritualului păhărniciei, semnalând că „marele paharnic [...] gustă el mai întâi vinul vărsat [...] într-un pahar mai mic, care în limba moldovenească se numește *credință*”[47]. Se impune aici relația cu obiceiurile populare de nuntă, și anume cu logodna, numită și *încredințare*, tocmai datorită închinării paharului de *credință* între cei care urmează să-și unească destinele.

Importanța foarte mare care se acordă gestului de a închina paharul o putem deduce dintr-un detaliu al ceremoniei de curte. Deși la sărbători se înalță un pocal

[43] *Noul Testament*, p. 320.
[44] Vezi *Dicționarul limbii române*, tomul VIII, partea a 4-a, litera P, București, E.A., 1980, p. 1142.
[45] În vol. *Opere*, București, ESPLA, 1958, p. 272.
[46] *Călători străini despre țările române*, vol. VI, îngrijit de M.M. Alexandrescu Dersca-Bulgaru, București, E.Ș.E., 1976, p. 113.
[47] *Descriptio Moldaviae*, București, E.A., 1973, p. 231.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)

în cinstea împăratului turcesc, în acest caz nu i se rostea numele alteţei otomane şi nici nu i se făcea *polichronion* (mulţămitul)[48], pentru că exista superstiţia că nu-i bine să-i închini turcului, căci acest gest ar avea consecinţe nefaste pentru neamul românesc.

Paharul, o dată „descântat", era dat peste cap, practică în vigoare şi astăzi pe la nunţi şi alte petreceri. Nici vestitul logofăt Ionică Tăutul, imortalizat de Neculce, nu s-a putut abate de la acest obicei, când, fiind sol la turci din partea lui Bogdan-Vodă, a spus: „–Să trăiască împăratul şi vizirul! Şi închinând au sorbit felegeanul (de cohfè), ca altă băutură"[49], dându-l deci peste cap.

Paharul de zile mari, paharul de nuntă, paharul destinului şi paharul de moarte se înscriu în categoria obiectelor sacre cu infinite sensuri şi implicaţii pe plan spiritual. În limbajul contemporan apar referiri la ele în cele mai neaşteptate contexte, perpetuând înţelesuri străvechi. Spunem firesc „s-a umplut paharul răbdării" sau repetăm cunoscutul proverb: „Din pahar bei şi dulce şi amar".

LA COUPE DE LA VIE, LA COUPE DE LA MORT

RÉSUMÉ

Né d'un objet rituel archaïque, le motif de la coupe merveilleuse (la coupe d'or) apparaît dans les chants populaires de Noël des Roumains et des autres peuples sud-est européens.

Dans les rites de passage de chez nous, la coupe symbolise la communion dans l'amour, l'union consanguine, la fidélité, le serment à Saint Michel (divinité psychopompe) et l'union cosmique.

Du folklore, la coupe rituelle a pénétré dans les rites créés par le christianisme autour de l'eucharistie et dans les légendes médiévales du Saint Graal. En ce cas le vase contient le sang de Jésus, le breuvage d'immortalité.

Le principal accent du symbolisme de la coupe porte, comme dans la Bible, sur la destinée humaine. L'homme reçoit son destin comme une coupe de bénédictions ou comme une coupe de malheurs. Même un homme ou un peuple peut être comparé à une coupe dans les mains de Dieu.

Institutul de Filologie Română
„A. Philippide"
Iaşi, str. Codrescu, nr. 2

[48] *Ibidem*, p. 232.

[49] *Letopiseţul Ţării Moldovei şi O samă de cuvinte*, ediţie îngrijită şi introducere de Iorgu Iordan, Bucureşti, ESPLA, 1955, p. 55.

BDD-A1345 © 1994-1998 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:16 UTC)